

Utvärdering av forskningsprogrammet Nätburen undervisning och digital kompetens i högre utbildning

Kort sammanfattning:

Forskningsprogrammet *Nätburen undervisning och digital kompetens i högre utbildning* bedöms som strategiskt relevant och väl förankrat i Högskolan Dalarnas pedagogiska särart. Programmet har levererat konkreta resultat i form av vetenskapliga publikationer, rapporter, externa forskningsansökningar och en välfungerande seminarieverksamhet (HSNU). Samtidigt har programmets möjligheter att nå de mest långtgående målen om långsiktig miljöbyggnad begränsats av kort planeringshorisont, reducerad finansiering och avsaknad av senior forskningsledande kompetens och doktorander.

Den vetenskapliga outputen har haft relativt stark nationell bäring, medan det internationella genomslaget varit mer begränsat, vilket är förenligt med programmets faktiska tidsram. Programmets resultat bör därför bedömas i relation till givna strukturella förutsättningar snarare än till den ursprungliga ambitionsnivån. Även efter programmets avslut finns värde i att upprätthålla lågkostnadsstrukturer såsom seminarieverksamheten och etablerade forskarnätverk. Vid en framtida satsning bör långsiktiga villkor, tydligare innehållslig avgränsning och rekrytering av stark forskningsledande kompetens prioriteras.

1. Inledning

Vi har uppdragits att utvärdera forskningsprogrammet Nätburen undervisning och digital kompetens i högre utbildning i enlighet med rektorsbeslut 2024-03-25 (dnr C 2022/882). Utvärderingen är organiserad enligt den mall för självvärdering som ligger till underlag för värderingen (dnr C 2025/2566). Underlaget utgörs av självvärderingen samt tretton bilagor och kompletteras av två avstämningsmöten med forskningsledaren, ett i inledningsskedet och ett i slutskedet av granskningen.

Programmet har bedrivits under perioden 2023–2025 och avslutas enligt beslut. En central förutsättning för denna utvärdering är att programmet avslutas innan den ursprungliga ambitionen om miljöuppbyggnad rimligen kunnat infrias, vilket har betydelse för bedömningen av målpuppfyllelse och effekter.

Utvärderingen har genomförts av Johan Lundin, professor i informatik med inriktning mot lärande, Göteborgs universitet, och Sara Willermark, docent i informatik med inriktning mot arbetsintegrerat lärande, Högskolan Väst. Båda har forskningsfokus på IT och lärande och har bedrivit studier av nätburen undervisning i skilda utbildningskontexter.

Bedömarna har gemensamt granskat underlaget, fört fördjupade diskussioner om innehållet och därefter tillsammans författat utlåtandet.

2. Mål och syften

Programmets mål och syften framgår av rektorsbeslutet om programmets inrättande (Bilaga 1a), programförklaringen (Bilaga 1c) samt självvärderingen. Programmets övergripande syfte var att stärka Högskolan Dalarnas kompetens inom nätburen undervisning och digital kompetens, att bidra till utveckling av inkluderande och hållbara digitala lärmiljöer, samt att befästa och stärka högskolans position nationellt och internationellt inom området, med ambitionen att en livskraftig forskargrupp skulle vara etablerad vid satsningens slut.

En styrka i programidén är ambitionen att ta avstamp i Högskolan Dalarnas pedagogiska särart och långvariga erfarenhet av nätburen undervisning. Denna ansats, där pedagogisk praktik utgör både forskningsfält och forskningsresurs, framstår som väl avvägd och kan jämföras med andra lärosätessatsningar där lokala förutsättningar utgör grund för forskningsprofilering.

Samtidigt framgår av underlaget till det ursprungliga beslutet (Bilaga 1a/PM) att målsättningen initialt också omfattade utvecklingsorienterade uppgifter, exempelvis att inventera utbildningarnas behov och krav. Detta bidrog till att programmets uppdrag tidigt kunde tolkas som brett och delvis överlappande mellan forskning, pedagogisk utveckling och verksamhetsstöd.

Det reviderade beslutet 2024-03-25 (Bilaga 1b) tydliggör och avgränsar programmet till ett renodlat forskningsuppdrag och reducerar samtidigt programmets omfattning och finansiering väsentligt. Denna revidering framstår som mer ändamålsenlig ur ett forskningsprogramsperspektiv, men den innebär också att programmet under en inledande fas verkat under ett bredare och mindre tydligt definierat uppdrag. Det kan ha bidragit till ovisshet, fragmentering av uppdraget och ett mindre effektivt resursutnyttjande.

En ytterligare iakttagelse är att flera mål är formulerade på en övergripande nivå (t.ex. "profilering nationellt/internationellt", "inkluderande och hållbara digitala lärmiljöer") utan att det i underlagen framgår tydliga mätbara kriterier för slutbedömningen. Detta försvårar en strikt bedömning av måluppfyllelse, särskilt i en kontext där andra aktörer och satsningar samtidigt påverkar fältets utveckling.

Samlad bedömning: Målen är relevanta och välmotiverade. Samtidigt påverkas möjligheterna att uppnå de mest långtgående målen av (i) reducerad finansiering och kortare programtid enligt beslut 2024-03-25 och (ii) en initialt bred målbild som senare avgränsats. Sammantaget bedöms målen som relevanta men i praktiken svåra att fullt ut uppnå inom programmets faktiska tidsram.

3. Genomförda aktiviteter

Av självvärderingen och bilagorna framgår att programmets uppstart påverkades av kort planeringshorisont och att nyckelpersoner redan var uppbokade i tjänsteplanering under våren 2023. Detta innebär en risk för avvikelser mot ursprungliga aktivitetsambitioner och fördröjd uppbyggnad. Trots dessa förutsättningar visar underlaget att programmet prioriterat uppbyggnadsaktiviteter såsom omvärldsanalys och tematisering av forskningsfältet, etablering av seminarieverksamhet ”Högre seminarium Nätburen undervisning” (HSNU) samt nätverkande nationellt och internationellt. Programmet genomförde också en intern utlysning med extern sakkunniggranskning för att stimulera externa forskningsansökningar (Bilaga 2a–2b). Denna process framstår som väl strukturerad, med tydliga bedömningskriterier och där en extern sakkunnig medverkan stärker intrycket av transparens och kvalitet i urvalsprocessen.

De genomförda aktiviteterna kan följas i programmets output. Omvärldsanalys och tematisering resulterade i rapporten ”Nätburen undervisning: Analys av forskningsläget januari 2024” (Bilaga 13) samt flera litteraturöversikter och konferensbidrag (Bilaga 9–11). Den interna utlysningen 2024–2025 ledde till att externa ansökningar lämnades in till VR och RJ (Bilaga 5–8).

Vidare har HSNU-seminarierna fungerat som en kontinuerlig spridnings- och mobiliseringsyta, vilket också speglas i beskrivna återbesök av externa presentatörer. HSNU-seminarie har utgjort en central del av programmets verksamhet. Under programperioden genomfördes ett flertal seminarier med återkommande fokus på nätburen undervisning, hybriditet, digital kompetens och generativ artificiell intelligens (GenAI). Seminarierna har kombinerat interna presentationer med inbjudna externa forskare från andra svenska och internationella lärosäten. HSNU har fungerat som en kontinuerlig akademisk mötesplats för forskare och lärare vid Högskolan Dalarna, samt som ett forum för kunskapsspridning och forskningsrelaterad diskussion över institutionsgränser. Av underlaget framgår även att flera externa presentatörer senare återkommit i andra sammanhang inom högskolan, exempelvis i form av ytterligare seminarier eller workshops, vilket indikerar att seminarieverksamheten bidragit till varaktiga kontakter och fortsatt akademiskt utbyte.

Aktiviteterna bör även förstås mot bakgrund av att programmets uppdrag under den inledande fasen var brett definierat och delvis omfattade utvecklingsorienterade inslag, vilket kan ha påverkat prioriteringar och resursanvändning innan uppdraget tydligare avgränsades till forskning.

4. Resultat och output

Forskningsprogrammet NU har producerat vetenskapliga publikationer, forskningsansökningar, bidrag till pedagogisk utveckling samt en hemsida. Kunskapsspridning och vissa spin-off-effekter redovisas också i underlaget.

4.1 Vetenskapliga publikationer

De vetenskapliga publikationerna under perioden 2023–2025 inkluderar originalartiklar, konferensbidrag, bokkapitel och rapporter.

- **Tidsskriftsartiklar (3 st)** har publicerats i internationella refereegranskade tidskrifter. Detta visar på förmåga att genomföra och publicera vetenskapligt erkänd forskning. Samtidigt saknas publicering i mer selektiva och inflytelserika internationella sammanhang (t.ex. motsvarande nivå 2 i den norska publikationsmodellen), vilket indikerar att den internationella synligheten och akademiska tyngden ännu är begränsad.
- **Konferensbidrag (8 st)** har varit relativt omfattande och bedöms innehållsligt relevanta med potential för nätverkande. En betydande del av produktionen har publicerats i konferensproceedings, särskilt via IATED/EDULEARN (Bilaga 9–11). Dessa bidrar till synlighet inom utbildningsteknologiska miljöer men har typiskt sett mer begränsat långsiktigt genomslag än publicering i selektiva internationella tidskrifter och med Open Access.
- **Bokkapitel (2 st)** ett på svenska och ett på engelska visar på viss bredd i publiceringsformat och målgrupper.
- **Rapporter (2 st)** på svenska (Bilaga 12–13) utgör omfattande kunskapsbidrag med tydlig koppling till lärosätets kontext. Rapporternas funktion är främst kunskapssammanställande och tematiserande. I synnerhet rapporten om forskningsläget (Bilaga 13) ger en översiktlig bild över fältet och identifierar teman att arbeta vidare med.

Samlad iakttagelse: Den övergripande bilden är att programmets output haft relativt stark nationell bäring i form av rapporter och konferensbidrag, medan det internationella genomslaget i form av tidskriftsartiklar är mer begränsat.

4.2 Forskningsansökningar

Totalt skickades forskningsansökningar om externa medel med belopp i intervallet cirka 2,7 till knappt 5,0 miljoner kronor. Ansökningarna har tydlig bäring mot forskningsprogrammets tema och riktades dels mot utbildningsvetenskap, dels mot digitaliseringens samhällsliga konsekvenser (Bilaga 5–8). Samtliga ansökningar fick avslag. Detta bör ses i ljuset av att ansökningarna riktades till etablerade statliga finansiärer (VR och RJ) med låg beviljandegrad. Valet av finansiärer visar på en hög ambitionsnivå. Ett alternativ hade varit att komplettera detta med ansökningar till andra möjliga finansiärer (som till exempel privata stiftelser, regionala aktörer eller sektoranknutna organisationer). För framgångsrika ansökningar hos finansiärer med stark konkurrens så spelar ibland forskningsinfrastruktur en viss roll. Här kan man tänka sig att programmet är framskrivet och att detta är positivt. Det kan också spela roll vilket administrativt stöd som funnits för ansökningsarbete (t.ex. motsvarande Grants and Innovation Office).

4.3 Pedagogisk utveckling

Programmet redovisar ett antal pedagogiskt relaterade bidrag som kopplar forskningsverksamheten till utbildningspraktik. Bidragen utgörs främst av kollegial kunskapsspridning, deltagande i externa utvecklingssammanhang samt workshopbaserade insatser kopplade till generativ artificiell intelligens och kritiskt tänkande. Det anges också exempel på att arbetssätt delats mellan ämnesmiljöer inom HDa och att detta haft positiva utbildningsutfall.

4.4 Webbsida, spridning och spin-off-effekter

Det framgår att programwebben har fungerat som en samlande yta för programmets organisation, seminarier, utlysningar och länkar till publikationer. Spridningsaktiviteter har skett via webben, HSNU-seminarierna, konferenser och personliga kontakter. Redovisade spin-off-effekter är i huvudsak kvalitativa och består av återkommande seminariebesök, en fortsatt intern aktivitet samt upplevt ökat intresse för pedagogisk forskning. Detta indikerar intern mobilisering inom programmets område.

Samlad bedömning: Resultaten är substantiella i relation till programmets livslängd. Man har lyckats åstadkomma vetenskapliga tidskriftsartiklar, men de är få. Tyngdpunkten ligger på konferensbidrag och rapporter. Detta är förenligt med en kort uppbyggnadsperiod, men innebär samtidigt att forskningens internationella genomslag och citerbarhet sannolikt är begränsad jämfört med om en större andel av resultaten publicerats i etablerade tidskrifter.

5. Organisering och arbetsformer

Underlaget beskriver en organisering med styrgrupp och arbetsgrupp samt återkommande seminarieverksamhet. Genomförda aktiviteter och måluppfyllelse bör ses i ljuset av att det under programmets första år fanns begränsade möjligheter att budgetera för personalresurser. Det kan härledas till en kort planeringshorisont och att potentiella och/eller aktuella deltagare redan var uppbokade i ordinarie verksamhet, vilket försvårade ett fullständigt utnyttjande av tilldelade medel under den inledande perioden. Dessa strukturella förutsättningar påverkade programmets genomförandekapacitet, särskilt under uppstartsfasen, och bör beaktas vid bedömningen av både organisering och måluppfyllelse.

Organiseringen framstår sammantaget som ändamålsenlig i relation till programmets uppdrag, men samtidigt sårbar i frånvaro av långsiktig struktur och kontinuitet. Självvärderingen pekar även på att kontakten med det bredare kollegiet utöver seminarieverksamheten underskattats, vilket kan ha påverkat intern förankring och spridning av programmets arbete.

6. Måluppfyllelse

Den stora ramförändringen (från ett fyraårigt upplägg med högre finansiering till ett treårigt program med reducerade medel) är en strukturell avvikelse från ursprunglig plan och bör beaktas som central tolkningsram. Vid en samlad genomgång av beslutsunderlag, rapporter och forskningsansökningar framstår programmets måluppfyllelse som delvis uppnådd. Programmet har bidragit till kunskapsuppbyggnad, forskningssamordning och utveckling av en gemensam forskningsprofil inom nätburen undervisning och digital kompetens. Däremot har målet att etablera en långsiktig livskraftig forskningsmiljö med stark extern position inte kunnat uppnås inom programmets faktiska tidsram.

Måluppfyllelsen påverkas även av de långsiktiga strukturella förutsättningarna för forskningsmiljöuppbyggnad. För att etablera en livskraftig och uthållig forskningsmiljö hade det krävts ett mer omfattande förarbete, inklusive rekrytering av senior forskningsledande kompetens. Avsaknaden av professor inom programmet, i kombination med att en majoritet av forskarna var nya inom forskningsområdet, innebar begränsade möjligheter att snabbt bygga forskningsmässig tyngd och strategisk riktning.

Vidare hade en satsning på doktorander inom ramen för programmet kunnat bidra till kontinuitet och långsiktighet i forskningsarbetet. Sådana rekryteringar kräver dock planering och stabila villkor över tid. Under programmets första år var det, som tidigare beskrivits, svårt att budgetera in personalresurser på grund av kort planeringshorisont, och under de efterföljande åren reducerades programmets omfattning ytterligare. Sammantaget innebar detta att medarbetare hade begränsade möjligheter att avsätta större sammanhängande delar av sin tid till programmet, vilket påverkade förutsättningarna för miljöbyggande.

Det kan även konstateras att forskningsområdet högskolepedagogik, där det finns forskarutbildning och etablerad kompetens, hade kunnat involveras mer i programmet. Samtidigt är detta forskningsfält vid Högskolan Dalarna huvudsakligen inriktat mot undervisning i skolan, vilket trots teoretiska och analytiska överlapp har begränsat samverkan. Avsaknaden av tydliga strukturer för sådan samverkan kan ha minskat programmets möjligheter att dra nytta av befintlig forskningsinfrastruktur.

Måluppfyllelsen påverkas även av programmets forskningsmässiga förutsättningar. Underlaget visar att forskargruppen bestod av flera docenter och lektorer men att ingen professor ingick i programmet. Därtill utgjorde adjunkter och utvecklingsinriktade tjänster en relativt stor andel av gruppen. Vidare framgår att en majoritet av de medverkande forskarna var nya inom forskningsområdet, vilket innebar att betydande tid initialt behövde läggas på omvärldsanalys och orientering i forskningsfältet. Det kan ha spelat en roll för genomförandet att forskningsmiljön saknade senior forskningsledande kompetens. Detta i kombination med en hög andel forskare nya i fältet och programmets begränsade varaktighet innebär strukturella begränsningar för att bygga forskningsmässig tyngd, kontinuitet och långsiktighet.

7. Effekter och påverkan

Effekter och påverkan kan i första hand beläggas genom seminarieverksamhet, rapporter och konferensdeltagande. HSNU-seminarierna har fungerat som en kontinuerlig akademisk mötesplats och bidragit till kunskapsspridning och kollegial reflektion kring nätburen undervisning, hybriditet och digital kompetens. Forskningsöversikter och rapporter utgör kunskapsunderlag som kan användas i vidare forskning och strategiska diskussioner.

Effekterna av seminarieverksamheten är svåra att kvantifiera i termer av direkta förändringar i undervisningspraktik eller organisation. Samtidigt har HSNU genomförts återkommande under programperioden, med en relativt stor och bred deltagargrupp samt med både interna och externa forskare som medverkande. Mot denna bakgrund är det rimligt att anta att seminarieverksamheten haft en praktikutvecklande och kompetensutvecklande effekt inom området nätburen undervisning och digital kompetens. Denna typ av effekt är typisk för forskningsnära seminarieverksamhet och bör förstås som långsiktig och kumulativ snarare än omedelbart mätbar. I detta avseende framstår seminarieverksamheten som en tydlig positiv effekt av programmet.

8. Slutsatser och rekommendationer

Programidén och inriktningen framstår som tydlig och relevant: att stärka HDA:s kompetens inom nätburen undervisning och digital kompetens och att etablera en forskningsprofil samt bidra till utveckling av inkluderande och hållbara digitala lärmiljöer. Programmet har levererat en tydlig output i form av rapporter, konferensbidrag, bokkapitel, tre tidskriftsartiklar, externa forskningsansökningar samt etablerad seminarieverksamhet.

Programidén och inriktningen framstår som tydlig och relevant: att stärka Högskolan Dalarnas kompetens inom nätburen undervisning och digital kompetens och att etablera en forskningsprofil med utgångspunkt i lärosätets pedagogiska särart. Programmet har också levererat konkreta outputs i form av vetenskapliga publikationer, rapporter, forskningsansökningar samt en etablerad och välfungerande seminarieverksamhet. Samtidigt visar utvärderingen att förutsättningarna för att bygga långsiktighet varit begränsade. För att en satsning av detta slag ska leda till en livskraftig forskningsmiljö krävs ett mer gediget förarbete än vad som varit möjligt i detta fall. Detta inkluderar rekrytering av stark senior forskningsledande kompetens, möjligheten att knyta doktorander till miljön samt tillräcklig planeringshorisont för att medarbetare ska kunna avsätta en betydande del av sin arbetstid till forskningsprogrammet. Dessa förutsättningar förelåg endast i begränsad omfattning under programperioden.

En ytterligare lärdom rör gränsdragningen mellan forskning, verksamhetsutveckling och kompetensutveckling. Forskning om högskolepedagogik är till sin natur ofta verksamhetsnära och kompetensutvecklande, vilket kan skapa osäkerhet kring vilka anslag som bör användas. Detta överlapp bör dock förstås som en potentiell resurs snarare än som ett problem, förutsatt att styrning och finansieringsformer är tydliga.

Även om forskningsprogrammet avslutas kan det finnas värde i att upprätthålla vissa av de strukturer som etablerats och som kräver relativt lite resurser. Det gäller exempelvis att formalisera en forskargrupp med inriktning mot nätburen undervisning, att fortsatt bjuda in gästforskare samt att upprätthålla den etablerade seminarieverksamheten HSNU. Därtill är det angeläget att inte förlora de nationella och internationella nätverk som byggts upp inom programmet.

Om Högskolan Dalarna i framtiden väljer att initiera en ny satsning inom området bör denna vara tydligare innehållsligt avgränsad. En möjlig väg är att utgå från lärosätets särart, exempelvis kombinationen av campus- och distansstudenter samt hybridundervisning, eller från högskolans långa historia av distansutbildning. En annan möjlig strategi är att låta rekrytering av en stark forskningsledare styra den tematiska inriktningen, och därigenom skapa bättre förutsättningar för att etablera spetsforskning inom ett mer avgränsat område.

9. Bilagor

Styrning och beslut

- Rectorsbeslut dnr C 2022/882, 2023-02-23, med tillhörande PM *Forskningsprogram Nätburen undervisning*
- Rectorsbeslut dnr C 2022/882, 2024-03-25 (ändring av tilldelade medel och tidsram)
- Rectorsbeslut dnr C 2024/1258, 2024-06-03 (definition av campus och distans)

Programorganisation och interna processer

- Rectorsbeslut dnr F 2024/127, 2024-06-03 (utlysning av medel)
- PM: *Förslag till beslut – Medel för tvärdisciplinära grupper att ansöka om externa forskningsmedel...* (2024)

Budget och ekonomiskt underlag

- *Nätburen undervisning – budget 251201* (Excel)

Externa forskningsansökningar

- *Upplevelser av färdighetsträning med självstyrt lärande på distans* (VR)
- *Hur förverkligas visioner för digital utbildning? En studie av hybridutbildning i den nordiska kontexten* (VR)
- *Synkron webbkonferens, kompetenser och kvalitet* (VR)
- *Synkron webbkonferens, kompetenser och kvalitet* (RJ skärmdumpar på ansökan som ger en översiktlig bild)

Vetenskapliga publikationer (konferenser och tidskrifter)

- Hörberg et al. (2025), EDULEARN25 Proceedings
- Klimplová (2024), EDULEARN24 Proceedings
- Swenberg (2024), EDULEARN24 Proceedings
- Övriga publicerade originalartiklar, bokkapitel och konferensbidrag enligt avsnitt 4)

Rapporter

- *Nätburen undervisning 2001–2024...* (2025)
- *Nätburen undervisning: Analys av forskningsläget januari 2024* (2024)

Självvärdering

- Självvärdering – forskningsprogrammet NU, dnr C 2025/2566